

آداب انتظار در عصر غیبت امام زمان چیست؟

در آموزه های ارزنده معصومان علیهم السلام برای منتظران راستین حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف آن چنان جایگاه و منزلتی برشمرده شده که به راستی جای شگفتی است [2]. و این پرسش را پیش رو قرار می دهد که چگونه ممکن است چنین حالتی (انتظار) از چنین ارزشی والا برخوردار باشد.

در آموزه های ارزنده معصومان علیهم السلام برای منتظران راستین حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف آن چنان جایگاه و منزلتی برشمرده شده که به راستی جای شگفتی است [2]. و این پرسش را پیش رو قرار می دهد که چگونه ممکن است چنین حالتی (انتظار) از چنین ارزشی والا برخوردار باشد.

بی گمان شخصیت انسان ها متأثر از رفتارهایی است که در زندگی انجام می دهند. این رفتارها، براساس آموزه های دینی، دارای اعتبار و ارزش متفاوتی خواهند بود. از نگاه آیات و روایات معصومان علیهم السلام برترین انسان ها، کسانی هستند که با رفتار خود، اسباب خوشنودی پروردگار جهانیان را فراهم می آورند.

در این نوشتار کوتاه، برآنیم بخشی از رفتارهای عصر انتظار را که موجب این همه عظمت می شود به اختصار بررسی کنیم.

وظایف انسان ها در این دوران، به دو دسته تقسیم می شود؛

الف) وظایف عام

این وظایف، در سخنان معصومان علیهم السلام در شمار بایسته های عصر انتظار یاد شده است؛ اما ویژه این دوران نیست و لازم است در همه زمان ها انجام شود. شاید ذکر آن ها در شمار وظایف دوران غیبت، به سبب تأکید بوده است. برخی از این وظایف بدین قرار است:

آداب انتظار در عصر غیبت امام زمان چیست؟

1. شناخت امام هر زمان

از وظایفی که در هر زمان، به ویژه در عصر غیبت برای پیروان آموزه های اسلامی مورد تأکید و سفارش واقع شده، تحصیل شناخت و معرفت درباره امام آن زمان است.

امام صادق علیه السلام خطاب به فضیل فرمود: امام خود را بشناس که اگر امام خود را شناختی، دیر و زود شدن این امر، آسیبی به تو نخواهد رساند... [3].

بی گمان، شناخت امام، از شناخت خداوند متعال جدا نیست؛ بلکه یکی از ابعاد آن است؛ چنان که در دعای شریف معرفت، به خداوند متعال عرض می کنیم؛

اللَّهُمَّ عَرِّفْنِي نَفْسَكَ فَإِنَّكَ إِنَّمَا لَمْ تُعَرِّفْنِي نَفْسَكَ لَمْ تُعَرِّفْنِي رَسُولَكَ فَإِنَّكَ إِنَّمَا لَمْ تُعَرِّفْنِي رَسُولَكَ لَمْ تُعَرِّفْنِي حَجَّتَكَ فَإِنَّكَ إِنَّمَا لَمْ تُعَرِّفْنِي حَجَّتَكَ صَلَّيْتَ عَنِّي دِينِي؛ [4]

خدایا! خودت را به من بشناسان که اگر خود را به من نشناسانی، پیامبرت را نمی شناسم. خدایا! رسول خود را به من بشناسان که اگر رسول خود را به من نشناسانی، حجّت تو را نمی شناسم. خدایا! حجّتت را به من بشناسان که اگر حجّت خود را به من نشناسانی، از دین خود گمراه می شوم.

از روایات معصومان علیهم السلام به روشنی استفاده می شود که در بندگی خدای متعال، همه فضیلت ها و ارزش ها به داشتن معرفت امام علیه السلام و ملتزم شدن به آن بر می گردد؛ به طوری که اگر کسی این اکسیر گرانقدر را در اختیار داشته باشد، از نگاه آن چه مطلوب خداوند متعال است، هیچ کمبودی ندارد.

2. پایداری بر حبّ اهل بیت علیهم السلام

یکی از وظایف مهم ما در هر عصر و زمان، محبت و دوستی با اهل بیت پیامبر صل الله علیه و آله و سلم به عنوان دوستان خداوند است. در دوران غیبت واپسین پیشوای معصوم، به سبب پنهان زیستی امام ممکن است عواملی انسان را از این وظیفه مهم دور سازد؛ از این رو در روایات، سفارش شده است که بر محبت به آن انوار مقدس، پایدار باشیم.

آداب انتظار در عصر غیبت امام زمان چیست؟

3. پرهیزگاری و رعایت تقوای الهی

پروای الهی در همه زمان ها لازم و واجب است؛ اما در دوران غیبت، اهمیت بیشتری دارد، چون در این دوران، عوامل فراوانی دست به هم داده است تا انسان ها را به بیراهه کشانده، گمراه سازند.

امام صادق - علیه السلام - فرمود: همانا برای صاحب الامر غیبتی هست؛ پس بنده تقوای الهی پیشه نماید و به دین او چنگ زند. [5]

آن حضرت همچنین فرمود: هرکس شاد می شود از آن که از یاران قائم باشد، پس باید پرهیزگار بوده، به نیکویی های اخلاقی عمل کند؛ در حالی که منتظر است. پس اگر از دنیا برود و پس از آن، قائم قیام نماید، پاداشی مانند آن کس که قائم را درک کند، خواهد داشت. پس کوشش کنید و منتظر باشید. گوارایتان باد ای گروه مورد رحمت الهی واقع شده! [6]

4. پیروی از دستوره‌های امامان - علیهم السلام

از آن جا که تمام امامان علیهم السلام نور واحد هستند، دستورها و فرموده های ایشان نیز یک هدف را دنبال می کند؛ بنابراین پیروی از هر کدام، پیروی از همه آنهاست و در زمانی که یکی از آنها در دسترس نیست، دستوره‌های دیگران چراغ راه هدایت است.

امام صادق علیه السلام در پاسخ کسی که گفت: «شنیده ایم که صاحب الامر غایب خواهد شد؛ پس چه کنیم؟» فرمود:

چنگ بزنید به آنچه [از پیشوایان قبل] در دستتان است، تا این که امر بر شما آشکار شود. [7]

5. دستگیری از ضعیفان و فقیران

کمک به ضعفا و محرومان در همه زمان ها کاری بس ارزشمند است و در دین اسلام به آن سفارش شده است؛ اما به سبب غیبت امام، در دوران غیبت ارزش بیشتری دارد.

امام باقر علیه السلام فرمود: ... هر آینه قوی شما ضعیفان را کمک کند و ثروتمندان بر فقیرتان عطوفت و مهربانی نماید و فرد برای برادر دینی خود... خیرخواهی نماید. پس اگر شخص در این حال از دنیا رفت پیش از آن که قائم ظهور کند، شهید از دنیا رفته است... [8]

البته این فقر گاهی فقر اقتصادی و گاهی فقر فرهنگی و معنوی است.

ب. وظایف ویژه

اما وظایف خاص، وظایفی است که به نوعی با غیبت حضرت مهدی علیه السلام در ارتباط است.

1. دوستی با دوستان و دشمنی با دشمنان حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف

در روایات فراوانی از پیامبر اکرم صل الله علیه و آله و سلمبه محبت و دوستی با اهل بیت علیهم السلام و دشمنی با دشمنان ایشان تأکید شده و این، به همه زمان ها مربوط است؛ اما در برخی روایات به صورت ویژه به دوستی با دوستان حضرت مهدی علیه السلام و دشمنی با دشمنان آن حضرت سفارش شده است.

امام باقر علیه السلام از رسول خدا صل الله علیه و آله و سلم روایت می کند که فرمود: خوشا بر احوال کسی که قائم اهل بیت مرا درک کرده و در غیبت و پیش از قیامت، پیرو او باشد؛ دوستانش را دوست بدارد و با دشمنانش دشمن باشد. چنین کسی، روز قیامت از رفقا و دوستان من و گرامی ترین امت من خواهد بود[9].

2. صبر بر سختی های دوران غیبت

امروزه کم نیستند افرادی که به دلیل هابی، باور به آن امام غایب و یاد آن حضرت را برنمی تابند. در این راه از هرگونه ایجاد مانع و اذیت و آزار فرو نمی گذارند. از آن جا که یکی از آموزه های مهم دینی صبر بر مشکلات و مصیبت ها است. لازم است در این دوران، بیش از هر زمان دیگر در برابر این مشکلات و مصیبت ها شکیبایی داشته باشیم.

عبدالله بن سنان از امام صادق علیه السلام روایت کرده که فرمود: رسول گرامی اسلام صل الله علیه و آله و سلم فرمود: «پس از سپری شدن دوران شما، مردمی بر سر کار خواهند آمد که هر فرد آنان، پاداش پنجاه تن از شما را داراست.» عرض کردند: «ای رسول خدا! ما در جنگ بدر و احد و حنین در رکاب شما جنگیدیم و درباره ما آیاتی از قرآن نازل شد.» فرمود: «اگر شما آن چه را آن ها تحمل کردند متحمل شوید، از صبر و شکیبایی آنان برخوردار نخواهید بود.»[10]

امام حسین بن علی علیهما السلام فرمود: ...اما صبر کننده بر اذیت و تکذیب در غیبت او، بسان مجاهدی است که با شمشیر در رکاب پیامبر اکرم صل الله علیه و آله و سلم با دشمنان مبارزه کند[11].

3. دعا برای فرج حضرت مهدی - عجل الله تعالی فرجه الشریف

دعا و نیایش در فرهنگ اسلامی جایگاه والایی دارد. یکی از مصادیق دعا می تواند رفع گرفتاری های همه انسان ها باشد. در نگاه شیعه، این مهم تحقق نمی یابد، مگر زمانی که واپسین ذخیره الهی از پس پرده غیبت بیرون آمده جهان را به نور خود روشن سازد؛ از این رو است که در برخی روایات سفارش شده است برای فرج و گشایش، دست به دعا برداریم.

آری؛ کسی که در انتظار آمدن مولای خود به سر می برد، از خداوند تعجیل امر فرج او را درخواست خواهد کرد؛ به ویژه آن که بداند با فرج و ظهور او زمینه هدایت، رشد و کمال جامعه بشری به طور کامل فراهم می شود. در روایت است که خود آن حضرت در بخشی از توفیق شریف فرمود: **وَ أَكثِرُوا الدُّعَاءَ بِتَعْجِيلِ الْقَرَجِ؛** و برای تعجیل فرج بسیار دعا کنید.[12]

البته هر کس می داند سفارش امام به دعا، فقط ادای کلمات و لقلقه زبان نیست - گرچه خواندن دعا هم ثواب مخصوصی دارد - بلکه منظور توجه قلبی دائم به معنا و مفهوم این دعا و توجه به این است که در دوره غیبت، امر دین و دینداری و اعتقاد صحیح به غیبت و امامت، کار دشواری است که فقط از آدم اهل یقین و با استقامت ساخته است.[13]

4. آماده باش دائمی

از مهم ترین وظایف در دوران غیبت، آمادگی دائمی و راستین است.

امام باقر علیه السلام ذیل آیه شریف اصْبِرُوا وَ صَابِرُوا وَ رَابِطُوا ؛ فرمود: اصْبِرُوا عَلَىٰ اَدَاءِ الْفَرَائِضِ وَ صَابِرُوا عَدْوَكُمْ وَ رَابِطُوا اِمَامَكُمْ الْمُنْتَظَر؛ [14] بر انجام واجبات، شکیبایی کنید و در برابر دشمنان، یکدیگر را یاری نمایید و برای یاری پیشوای منتظر، همواره آمادگی خود را حفظ کنید.

5. بزرگداشت نام و یاد آن حضرت

یکی از مسئولیت های شیعه درباره حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در این دوران، بزرگداشت نام و یاد آن حضرت است. این بزرگداشت، جلوه های فراوانی دارد. از تشکیل نشست های دعا و نیایش گرفته تا اقدام های فرهنگی و ترویجی و از تشکیل حلقه های بحث و گفت و گو گرفته تا پژوهش های بنیادین و سودمند، همه و همه می تواند در راستای اعتلا به این نام بزرگ باشد.

6. پیروی و تبعیت از علمای راستین

یکی از وظایف دوران غیبت پیروی از علمای راستین یا نواب عام است که در دستورات پیشوایان الهی آمده است. امام زمان خود فرمودند: در آینده به راویان احادیث ما (عالمان دینی) مراجعه کنید، زیرا آنان حجت من بر شما و من حجت خدا بر آن ها هستم. [15]

7. حفظ پیوند با مقام ولایت

حفظ و تقویت پیوند قلبی با امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف و تجدید دائمی عهد و پیمان یکی دیگر از وظایف مهمی است که هر شیعه منتظر در عصر غیبت بر عهده دارد.

هر آن که جانب اهل وفا نگه دارد خداهش در همه حال از بلا نگه دارد
گرت هواست که معشوق نگسلد پیوند نگاه دار سر رشته تا نگه دارد

امام باقر علیه السلام درباره ثابت قدمان بر امر ولایت فرموده است: زمانی بر مردم آید که امامشان غیبت کند. خوشا بر افرادی که آن زمان، بر امر ما ثابت بمانند. کمترین ثوابی که برای آن ها خواهد بود، این است که باری تعالی به آن ها ندا کرده و فرماید: «ای بندگان و ای کنیزان من! به نهان من ایمان آوردید و غیب مرا تصدیق کردید؛ پس به ثواب نیکوی خود شما را مژده می دهم و شما بندگان و کنیزان حقیقی من هستید. از شما می پذیرم و از شما در می گذرم و برای شما می بخشم و به واسطه شما باران بر بندگانم می بارم و بلا را از آن ها بگردانم و اگر شما نبودید، بر آن ها عذاب می فرستادم...» [16]

شکی نیست که امامان معصوم علیهم السلام سخنی از نزد خود نمی گویند و آنچه در این سخن بدان اشاره فرموده اند بر گرفته از علوم است که از پیامبر اکرم صل الله علیه و آله و سلم و آن حضرت نیز از وحی الهی دریافت کرده است؛ بنابراین جای هیچ تردیدی باقی نخواهد ماند.

بنابراین یکی از کارهایی که این پیوند را ناگسستنی می کند، تجدید عهد هر روزه با آن یار سفر کرده است. در این باره سفارش شده است در پگاه هر روز، زانوی ادب مقابل ساحت آن امام همام بر زمین نهاده، به دستور امام صادق علیه السلام این عهدنامه را نجوا کنیم. اگر کسی چهل صبح چنین کند، امید است از یاران آن حضرت باشد. دعایی که این گونه آغاز می شود:

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ اَللّٰهُمَّ بَلِّغْ مَوْلَايَ صَاحِبَ الزَّمَانِ عَجَلِ اللّٰهِ تَعَالٰی فِرْجَةَ الشَّرِیْفِ اَیْمًا كَانَ وَ حَیْثُمَا كَانَ مِنْ مَشَارِقِ الْاَرْضِ وَ مَقَارِبِهَا سَهْلِهَا وَ جَبَلِهَا عَنِّي وَ عَن وَاٰلِدِيَّ وَ عَن وَاٰلِدِيَّ وَ اِخْوَانِي التَّحِيَّةِ وَ السَّلَامِ عَدَدَ خَلْقِ اللّٰهِ وَ زَنَةَ عَرْشِ اللّٰهِ... [17]

[2]. امام سجّاد عليه السلام در این باره فرمود: «مردم زمان غیبت آن امام که معتقد به امامت و منتظر ظهور او هستند، از مردم هر زمانی برترند؛ زیرا خداوند عقل و فهم و معرفتی به آن ها داده که غیبت، نزد آنان به منزله مشاهده است...»؛ شیخ صدوق، کمال الدین و تمام النعمة، ج1، ص319، ح2.

[3]. شیخ کلینی، کافی، ج 1، ص 371، ح 2.

[4]. همان، ص 342، باب فی الغیبة، ص 335.

[5]. همان، ص 336؛ شیخ صدوق، کمال الدین و تمام النعمة، ج 1، ص 51.

[6]. نعمانی، الغیبة، ص200.

[7]. شیخ طوسی، کتاب الغیبة، ص 159، ح 5 و 4.

[8]. طبری آملی، محمد بن ابی القاسم، بشارة المصطفی لشیعة المرتضی، ص 113.

[9]. شیخ صدوق، کمال الدین و تمام النعمة، ج 1، ص 286، ح 2.

[10]. شیخ طوسی، کتاب الغیبة، ص456؛ الخرائج و الجرائح، ج3، ص1149.

[11]. شیخ صدوق، کمال الدین و تمام النعمة، ج 1، ص 317، ح 3؛ عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج 1، ص 68، ح 36.

[12]. همان، ج 2، ص 483، ح 4.

[13]. سعادت پرور، علی، ظهور نور، ص103.

[14]. نعمانی، الغیبة، ص199.

[15]. طبرسی، احتجاج، ج 2، ص 469.

[16]. شیخ صدوق، کمال الدین و تمام النعمة، ج1، ص330، باب 31، ح15.

[17]. کفعمی، ابراهیم بن علی، مصباح کفعمی، ص550 نیز ر.ک: شیخ عباس قمی، مفاتیح الجنان.

[مجله شماره 6 : - مقالات]